

Укрепване на мерките в областта на дигиталното и приобщаващото образование: Изводи от оценката на "Равен достъп до училищно образование в условията на кризи" (2021-2023 г.)

Преглед

Настоящият документ обобщава основните констатации и препоръки от оценката на ОИСР на проекта на България "Равен достъп до училищно образование в условията на кризи", изпълняван от февруари 2021 г. до декември 2023 г. чрез средствата от Европейския съюз в подкрепа на преодоляването на последиците от кризата, предизвикана от пандемията от COVID-19, и подготовка за екологично, цифрово и устойчиво възстановяване на икономиката (REACT-EU).

Окончателната оценка включваше обширен преглед на национални и международни доказателства, документални проучвания, онлайн и лични интервюта с експерти и участници на училищно ниво, училищни посещения и непредставителни проучвания проведени сред директори, учители, ученици и регионални управления по образованието. Оценката е разработена въз основа на седем критерия за оценка, отразяващи рамките на ЕС и ОИСР. Това са: уместност, съгласуваност, ефективност, въздействие, ефикасност, добавена стойност на ЕС и устойчивост.

Това резюме е предназначено за Министерството на образованието и науката, Изпълнителна агенция „Програма за образование“, Европейската комисия, членовете на Комитета за наблюдение на Програма „Образование“, Регионалните управления по образованието бенефициентите на програмата и други заинтересовани страни в областта на образованието и предоставя практически препоръки за подобряване на бъдещите дейности, насочени към укрепване на дигиталното и приобщаващо образование.

Проектът "Равен достъп до училищно образование в условията на кризи" подобри достъпа до дигитални устройства в училищата в България и подпомогна развитието на базови дигитални умения сред учители, ученици и образователни медиатори. Така той отговори на конкретни нужди в българската образователна система и намали риска дистанционното обучение да задълбочи неравенствата – особено сред уязвими групи като ромските общности. Това са забележителни постижения, особено за еднократен проект, реализиран в контекста на международна здравна криза.

Въпреки това има малко доказателства, че проектът е довел до по-иновативно цифрово преподаване или до по-активно включване на родители и близки в дистанционното обучение. Въздействието му беше ограничено от липсата на фокус

върху по-широката дигитална екосистема в образованието. Например, училищата и семействата имаха нужда от качествени насоки, обучение и сътрудничество по отношение на педагогиката и оценяването в дигитална среда, както и от по-ясна визия на системно ниво за това какво представлява ефективното и ангажиращо дистанционно обучение.

Въз основа на тези основни констатации оценката предлага някои препоръки за България, които да бъдат взети предвид при разработването и изпълнението на бъдещи проекти за дигитално и приобщаващо образование, както и някои свързани действия за органите, разработващи политики.

1. Достъпът е само началото за постигане на по-добра дигитална равнопоставеност

Данните от оценката показват, че липсата на достъп до устройства е била основен проблем в началото на пандемията от COVID-19 – нещо, което потвърждават и международните и националните източници. Проектът успешно отговори на това предизвикателство: 99% от българските училища получиха устройства, базирано на самооценка на нуждите им. Равният достъп до устройства обаче не означава равни възможности за постигане на качествени образователни резултати. Например някои родители не са имали възможност да подкрепят децата си при дистанционно обучение. За част от учениците образователните медиатори са изиграли ключова роля – те са помогнали на училищата да поддържат връзка с по-уязвимите семейства. Въпреки това, липсата на достатъчна подкрепа за самите медиатори - например под формата на допълнително обучение или ресурси – е ограничила възможността им да достигнат до най-уязвимите ученици. е попречила на училищата да достигнат до най-уязвимите ученици. В бъдеще ще е важно да се работи не само за осигуряване на достъп, но и за преодоляване на по-широките дигитални неравенства.

Какво означава това на практика?

- Проектиране и изпълнение на дейности, които помагат на ученици от уязвими групи да използват ефективно електронни устройства за учене. Това може да включва:
 - Разработване на структурирана подкрепа за ученици от уязвими групи в дигитална учебна среда, включително чрез инвестиране в ключови човешки ресурси, като например образователни медиатори.
 - Подпомагане на родителите да развият свои собствени дигитални умения, за да се гарантира, че могат да подкрепят децата си да учат в дигитална среда.
 - Повишаване на капацитета на учителите за разработване на стратегии за диференцирано преподаване в дигитална среда.

2. Гарантиране на усилия за укрепване на задълбочените дигитални умения на учителите и учениците наред с по-основните умения

В началото на пандемията много учители и ученици не разполагаха с базови дигитални умения. Например, ученици, участвали в оценката, споделят, че не са могли да използват основни учебни платформи – както те самите, така и техните учители. Обученията, предоставени на учители и ученици по проекта, бяха насочени към тези нужди и постигнаха голям напредък. Дистанционното преподаване и учене обаче изисква широк изисква по-широк набор от умения – отвъд навигацията в платформи за обучение. Бъдещите усилия за повишаване на качеството и приобщаването в дигиталното образование биха имали по-голям ефект, ако подкрепят учителите и учениците в развиването на по-напреднали дигитални умения – като създаване на дигитално съдържание, работа в екип, сътрудничество и решаване на проблеми в дигитална учебна среда – наред с покриването на по-базови нужди като работа с видеоплатформи.

Какво означава това на практика?

- Преминане отвъд обучението за основни, технически умения към проактивно развитие на напреднали дигитални компетенции, съобразени със съществуващите национални и международни рамки за дигитални компетентности.
- Вграждане на възможности за развитие на учители, които надхвърлят еднократните формати на обучение. Това включва:
 - Насърчаване на по-голямо сътрудничество между учителите по теми като дигитална педагогика и практики за дигитално оценяване.
 - Разработване на висококачествени методически насоки за преподаване и учене в цифрова среда.

3. Засилване на мерките за включване на родителите в дистанционното обучение, надхвърляйки усилията за подобряване на дигиталните умения

В началото на пандемията една от основните цели на проекта беше да подкрепи участието на родителите в дистанционното обучение. Това беше важно, особено за учениците от семейства, в които не се говори български. Делът на тези ученици, чиито родители не могат да помогнат с технически проблеми, е два пъти по-висок от този при останалите. Проектът предостави обучение на около 35 000 родители и образователни медиатори, около 78% от заложената цел. Въпреки това, събраните данни показват, че дигиталните умения не са единствената пречка. Времето, с което родителите разполагат, битовите условия, доверието в училището и усещането за споделена отговорност с учителите също са решаващи. Въпреки че с изпълнението на дейностите по проекта не бяха преодоляни всички пречки пред участието на родителите в обучението на децата им, в бъдеще усилията могат да бъдат по-ефективни, ако мерките за подкрепа по-добре отразяват множеството пречки пред по-активното участие на родителите и се съобразяват с конкретните нужди на различните семейства.

Какво означава това на практика?

- Увеличаване на броя на образователните медиатори и предоставяне на време, обучение и средства, за да могат да работят пряко с родители и ги насърчават да подкрепят децата си.
- Разработване на структурирани програми за подкрепа на родителите с насоки, съобразени с учебната програма.
- Подкрепа за изграждане на стабилни партньорства между училищата и общностите, които насърчават доверие и сътрудничество в дигиталното образование.

4. Прилагане на системен подход към политиката в областта на дигиталното образование, дори в условията на кризи

Почти всички анкетирани училища (90%) казват, че сега са по-добре подготвени да реагират при бъдещи прекъсвания на присъственото обучение. Данните от оценката показват, че осигуряването на устройства и обучение е допринесло за тази готовност. Това обаче може да продължи само докато устройствата остават функционални и уменията се поддържат. Училищата изразиха притеснение за подмяната на остаряващите устройства и за поддържането на придобитите умения, като посочиха липсата на финансиране и на възможности за продължаващо професионално развитие. Проектът не включва механизми за гарантиране на осигуряване на дългосрочна устойчивост на обучението или обновяването на техниката, както и за стратегии за развитие на уменията във времето.

Какво означава това на практика?

- Включване на системен подход при разработването на проекти, така че мерките за реакция при кризи да бъдат в съответствие с дългосрочните цели за дигитално образование. Това може да включва:
 - Ранна оценка на нуждите още на етап проектиране, с цел бързо идентифициране и преодоляване на пропуските в дигиталната екосистема – в области като управление, насоки и регулации, инфраструктура, педагогика, учебни програми, оценяване и човешки ресурси.

5. Засилване на мониторинга като инструмент за учене

Процесите за наблюдение и оценка по проекта бяха насочени основно към контрол и проследяване на количествени показатели – като броя на разпределените устройства и броя на обучените хора. В същото време, данните по проекта могат да бъдат ценно средство за разбиране на качеството и въздействието на дейностите. Например, събирането на информация за това как обучението се отразява върху резултатите на учениците, как се прилагат електронните форми на преподаване, какво е участието на родителите, както и как са разпределени дейностите по региони, би дало полезна представа дали дейностите постигат търсения ефект. Много

участници споделиха, че проверките са били административно натоварващи и че събраните данни биха могли да се използват по-пълноценно за вземане на решения. Те също посочиха, че липсата на последователни методи за събиране на данни затруднява проследяването на напредъка във времето. Бъдещите проекти могат да използват мониторинга не само като инструмент за отчетност, но и като средство за учене и подобряване на практиките.

Какво означава това на практика?

- Разработване на ясна теория за промяна, която да насочва събирането на данни и да измерва въздействието.
- Необходимост от проследяване как устройствата се използват на практика, за да се планира по-добре бъдещото разпределение на ресурси.
- Провеждане на оценки преди и след обучението, за да се оцени развитието на дигиталните умения и какво може да се подобри.
- Намаляване на административната тежест, като същевременно се засили събирането на полезни данни от мониторинга.

Информация за проекта

Това обобщение се основава на констатации, публикувани на страницата на ОИСР (2025 г.), Проект "Равен достъп до училищно образование в условията на кризи: окончателна оценка". Пълният доклад е достъпен чрез QR кода по-долу на <https://doi.org/10.1787/4ba2d868-en> или <https://sf.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=3823>.

Докладът е резултат от споразумението на ОИСР за подпомагане на Плана за оценка на Програмата "Образование" 2021-2027 г. на България. Съгласно това споразумение ОИСР ще извърши поредица от междинни и окончателни оценки на инициативи в пет ключови тематични области: 1) приобщаващо образование, 2) интеграция на маргинализирани общности, 3) дигитализация и образование, основано на компетенции, 4) професионално образование и обучение и 5) висше образование.

За повече информация относно доклада или подкрепата на ОИСР за България, моля, свържете се с christa.rawkins@oecd.org или zhasmin.avetisyan@oecd.org.

